

Aardappelen duurder dan ooit ...

'Goed, dat is dan afgesproken, we hebben crisis. Niet dat we het begrijpen, maar het is nu eenmaal zo, zeggen regering en de Rabobank; de crisis is over ons gekomen. En dus zijn de aardappelen duurder dan ooit. Ja?, Nee, akkerbouwers krijgen dit najaar lagere prijzen dan ooit voor hun oogst. En nog moeilijker om er iets van te snappen: in sommige supermarkten betalen we zes keer zoveel voor een kilo aardappelen als de supermarkt aan de boer betaalt. Ik vind het altijd opnieuw verontrustende berichten. Als boeren minder geld voor hun producten krijgen dan ze aan kosten maken en aan rente betalen, gaan ze eraan. Failliet. Geen boeren, geen aardappelen meer. Daarom koop ik mijn aardappelen op de markt bij een koopman die ze zelf bij boeren haalt. Lekkere aardappelen voor schappelijke prijs waarvan boeren goed worden betaald. Dat wil ik zielsgraag. Dat van wat ik uitgeef aan spullen meer terecht komt bij de mensen die het voor me maakten.'

Citaat uit column van Wouter Klootwijk in Vrij, 26 november 2011

NAV

Vooruitzichten aardappelmarkt 2011/2012

Een goed groeiseizoen, bovengemiddelde opbrengsten en een iets groter areaal in EU-5. Het resultaat: ruim 26 miljoen ton consumptieaardappelen in Noordwest Europa. Veel meer dan de 22 miljoen ton van 2010. Tegelijkertijd zijn de exportverwachtingen richting Oostblok veel minder gunstig dan vorig jaar. Rusland meldt een oogst van 6 miljoen ton meer dan vorig jaar. Dit alles resulteert dit jaar in een dramatisch prijspeil.

Her en der worden flinke problemen met natrot in de bewaring gemeld. Ook vanuit België. Nedato schat dat ongeveer 2% van de aardappeloogst als verloren beschouwd mag worden. Dat is voor de telers die dat treft een ramp. Op de gehele marktsituatie zal het weinig invloed hebben. Een gevolg van de bewaarproblemen is wel dat sommige partijen minder lang te bewaren zijn dan gebruikelijk. Dit geeft nu en de komende maanden extra aanbod en drukt de prijs.

ONDER KOSTPRIJS

De verwachting voor oogst 2011 is dus niet positief. In de loop van het seizoen zal de prijs nog wel iets kunnen oplopen door bijvoorbeeld extra vraag, maar de gemiddelde prijs zal ver onder de kostprijs blijven. Gezien de slechte verwachtingen kan het verstandig zijn om kleine prijsbewegingen goed in de gaten te houden. De NAV verwacht dat er dit seizoen meer dan genoeg aardappelen in de markt zijn. Dit seizoen wordt er in de gehele keten meer aardappelen 'gemorst' dan in ja-

ren met een krap aanbod. Als het seizoen 2012 later is dan normaal, dan kan aan het eind van het seizoen de markt wat opleven. Hooggespannen verwachtingen kunnen we niet hebben aangezien er 5 à 6 miljoen ton meer aardappelen zijn dan voor een goede prijsvorming is gewenst. Het huidige areaal consumptieaardappelen in Noordwest Europa leidt zelfs bij een gemiddelde opbrengst tot een te groot aanbod om tot kostendekkende prijzen te kunnen komen. We zijn dus voor een goed rendement van de aardappelteelt afhankelijk van slechte groeiomstandigheden, veel rot, een behoorlijk niet-te-oogsten-areaal in EU-5 en dat in combinatie met een slechte oogst in andere landen. Als in 2010 niet die combinatie van een tegenvallende oogst in EU-5 en een grote vraag uit Rusland was opgetreden, zou ook vorig seizoen de prijs een stuk lager zijn geweest.

GENOEG IS BETER

Willen we als telers het rendement van onze teelt niet zo afhankelijk laten zijn van toevalligheden, dan zullen we aanbodbeperking serieus moeten overwegen. Dat is de belangrijkste en meest effectieve maatregel die we als telers zelf kunnen nemen. De NAV weet uit ervaring dat het niet eenvoudig is om dit te bewerkstelligen. Het vereist een omslag in denken naar 'genoeg is beter' en het vereist ook een grote mate van solidariteit onder de telers. De andere schakels in de keten zullen het probleem van de onbalans tussen vraag en aanbod niet oplossen. Dat zullen we samen moeten doen.

NAV

Bestuur en medewerkers wensen u en uw dierbaren een goede afsluiting van 2011, sfeervolle kerstdagen en een gezond en voorspoedig 2012

De financiële crisis in de eurozone houdt de gemoederen nu al geruime tijd bezig. Het doel van een gemeenschappelijke munt heeft zich in de afgelopen tien jaar volop bewezen: een grotere stabiliteit en lagere kosten in het handelsverkeer zodat de onderlinge concurrentiepositie eerlijker wordt. Juist op dit laatste punt blijkt dat de economisch zwakkere staten nu geen gebruik meer konden maken van valutadevaluaties. De problemen hopen zich nu op en komen als een vulkaan tot uitbarsting. De grootste weeffout bij de komst van de euro is het gebrek aan politieke eenwording met een gemeenschappelijke financiële autoriteit die bij de individuele lidstaten kan ingrijpen op cruciale punten als begrotingsdiscipline en hoogte van de staatsschuld. Nu de 'eurobom' op barsten staat zijn er maar twee reële alternatieven: de eurolanden zullen een strikt Brussels toezicht moeten accepteren of het betreffende land valt uit de boot.

De ontwikkeling van het landbouwbeleid voltrekt zich ook bijzonder moeizaam. Echte keuzes worden uit de weg gegaan. Het lijkt bijna onmogelijk om een landbouwbeleid op basis van een toeslagstelsel van Malta tot Lapland eerlijk uit te voeren. Daarvoor zijn de verschillen in landbouwstructuur, productie en klimaat veel te groot. We zien dat terug in het gevecht tussen de lidstaten over de verdeling van de toeslagen, maar ook in een hernieuwde mogelijkheid om weer toeslagen op vrijwillige basis te koppelen aan teelten. Zoals u weet is de NAV een groot pleitbezorger voor een landbouwsysteem met een herstel van prijsbeleid met eigentijdse oplossingen tegen overproductie. Zolang deze betere en eerlijker landbouwpolitiek niet van de grond komt, zullen we moeten proberen de lopende beleidsvoorstellen bij te schaven. Uitgangspunt hierbij blijft dat voor de kort bewaarbare producten zoals aardappelen en uien de boeren zelf de markt moeten organiseren door een vorm van samenwerking. Voor de 'stapel-

bare' producten graan, suiker, eiwit en zetmeel zal er beleid gevoerd moeten worden met stabilisatoren als importheffing en een vorm van opkoop. Uit deze visie vloeit het NAV-idee voort om het huidige beleidsvoornemen naar flat rate vertraagd in te voeren middels enerzijds een ombouwperiode tot 2019, zodat de toeslagen meer op de plek komen bij boeren die in 2011 sterk afhankelijk waren van gewassen (graan, suiker, zetmeel) waarvoor de toeslagen als prijscompensatie zijn ingesteld. Omdat vezelgewassen (vlas en hennep) en zetmeelaardappelen over 2011 nog gekoppelde steun ontvangen, zou aanvullend voor deze verhoogde toeslagen een herkoppeling van kracht moeten worden. Met maar één doel: op de korte termijn een groot verlies aan inkomen en verschuiving voorkomen, zodat de crisis binnen 'Europa' en op de financiële markten niet onttaardt in een nieuwe landbouwcrisis, die uiteindelijk zal uitmonden in schaarste. Dan is 'het hek pas goed van de dam ...'

Teun de Jong

Afschaffen suikerquotering kost € 500 per ha

Afschaffen van de suikerquotering of verlaging van de invoerheffing op suiker leiden allebei tot aanzienlijk lagere bietenprijzen in Nederland. Het LEI voorziet zes euro minder per ton bieten. Dat is bij 80 ton per ha een saldodaling van € 500. Daar worden we niet vrolijk van. Daarom zegt de NAV: 'Suikerbeleid afbreken?, niet doen dus na 2015!'

In het LEI-rapport 'Wel of geen suikerquotering?' dat begin december verscheen, zijn voortzetting van het huidige suikerbeleid vergeleken met het met 70% verlagen van de invoerheffing op suiker al dan niet in combinatie met het afschaffen van de suikerquotering. Beide scenario's leiden in Nederland tot een inkomensdaling van 5 tot 7%. Dat komt in de praktijk neer op een inkomensderving van ca. € 3.200,- per bedrijf. De NAV merkt daarbij op dat de huidige, relatief hoge bietenprijs, in Nederland maar net kostendekkend is.

THEORETISCHE MODELLEN

Het LEI stelt dat de scenario's met de nodige voorzichtigheid bekeken moeten worden omdat de theoretische modellen

die het LEI hanteerde nog niet eerder in de praktijk zijn getoetst voor suiker. De NAV vindt de puur theoretische benadering de grootste zwakte van het rapport. Het is onverantwoord om op grond van dit rapport voor een ander beleid te kiezen dan voortzetting van het EU-suikerbeleid. Zo zijn door de enorme volatiliteit van de suikermarkt betrouwbare prognoses moeilijk te maken.

BRAZILIË

Wel is duidelijk dat bij liberalisering de wereldmarkt veel meer invloed krijgt op de prijsontwikkeling binnen Europa door de enorme stijging van de import uit vooral Brazilië. Het prijsverschil tussen de quotumbieten enerzijds en de surplus- en ethanolbieten anderzijds, valt weg bij afschaffing van het quotum. Dat zou volgens de NAV weleens tot een veel lagere bietenprijs kunnen leiden dan het LEI nu berekent. De prijs van surplusbieten is nu € 27 per ton bij een industriële suikerprijs van € 325 per ton witsuiker. Ethanolbieten worden nu verbouwd ook voor € 27 per ton bij 17% suiker. De NAV vraagt zich af wie er in de EU zit te wachten op een instabiele suikermarkt met sterk fluctuerende prijzen.

OOK ARME LANDEN DE KLOS

Ook de Minst Ontwikkelde Landen (MOL) zijn slecht af bij de door het LEI doorgerekende alternatieven voor het huidige suikerbeleid. Bij de suikerhervorming in 2006 moest de Europese suikerproductie krimpen ten gunste van de import uit de MOL-landen. Het LEI constateert bij de alternatieven voor het huidige suikerbeleid dat de EU-import vanuit de MOL-landen drastisch vermindert.

STABIELE SUIKERMARKT

De NAV constateert dat doorgaan met het huidige EU-suikerbeleid niet alleen beter is voor boereninkomens en een stabiele suikermarkt, maar ook de MOL-landen betere perspectieven biedt. Handhaving van het huidige beleid aangevuld met een leveringsplicht voor de MOL-landen in ruil voor een stabiele suikerprijs is het beste alternatief. Het levert een rendabele bietenprijs, zekerheid t.a.v. de beschikbaarheid en stabiele prijzen voor de afnemers en uiteindelijk de consument.

NAV

Vooruit Boeren

Het bedrijf in de benen houden is een ambitie van de meeste akkerbouwers. Maar: hoe hou je het bedrijf in de benen? Het is laveren tussen kansen en bedreigingen. Een nog mooiere ambitie is: vooruit boeren. In de vooruitversnelling de toekomst tegemoet. Maar hoe doe je dat, vooruit boeren? Deze winter besteedt de NAV extra aandacht aan 'Vooruit Boeren' als antwoord op eurocrisis, lage prijzen en andere ellende.

Met z'n allen in depressie vervallen, helpt ons als akkerbouwers niet vooruit. Van achteruit kijken kunnen we leren. Op die manier kan het ons helpen vooruit te komen. Een vruchtbare bodem, nu en straks, kan ons vooruit helpen, helpt ons het bedrijf in de benen te houden. Voor een grijpstuiver onze met zorg geteelde producten meegeven, brengt ons in mineur. De beste prijs uit de markt halen, kan ons vooruit helpen. Tenminste als die prijs ook een faire kostendekkende prijs is. En natuurlijk kan het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid ons vooruit helpen. We hebben er een haat-liefdeverhouding mee. We kunnen niet zonder, we willen niet zonder. Het GLB zou ons vooruit kunnen en moeten helpen.

Bodem, prijzen en GLB zijn de drie onderwerpen die de NAV aan de orde stelt bij het thema 'Vooruit boeren'. Werkt u mee aan 'Vooruit boeren?' Op uw eigen bedrijf en samen?

DE VRUCHTBARE BODEM

Nu investeren in bodemvruchtbaarheid om nu en op langere termijn te kunnen oogsten. Organische stof in balans, mineralen aan- en afvoer in balans, water binden en aan- en afvoeren, weerbaarheid tegen ziekten en plagen en een goede structuur van bouwvoor en ondergrond. De kost gaat voor de baat uit. Echter: Op korte termijn overleven als de prijzen laag zijn, brengt investeren in de vruchtbare bodem in gevaar. Voor duurzaam bodembeheer zijn dus faire prijzen onmisbaar!

DE BESTE PRIJS UIT DE MARKT

Slim onderhandelen en goede afspraken maken. Zo kan ieder van ons op eigen kracht proberen de beste prijs uit de markt te halen. Als het goed is kent ieder van ons z'n eigen kostprijs en weten

we via saldovergelijking welk bouwplan het meest profijtelijk is. Daarbij moet je vanzelfsprekend rekening houden met voldoende vruchtwisseling met het oog op een duurzaam bodembeheer. Slim onderhandelen over de prijs helpt ons echter niet vanzelfsprekend vooruit. Voorwaarde voor een goede prijs is een balans tussen vraag en aanbod waarbij de markt ook een kostendekkende prijs oplevert. 'Genoeg is Beter' is de leidraad voor een faire kostendekkende prijs.

UIT BRUSSEL MET LOF

GLB 2014-2020, Gewoon Lekker Boeren in de periode 2014-2020. Er komt veel op de akkerbouw af. Brussel wil de toeslagen ontkoppelen en overgaan naar een flat rate, de toeslagen vergroenen en de suikerquotering afschaffen. Willen we vooruit boeren dan zullen de EU-plannen flink aangepast moeten worden en zal de overgang in Nederland naar de flat rate stapsgewijs moeten gebeuren. Helaas zullen we de komende jaren afhankelijk blijven van toeslagen voor onze inkomensvorming. Het wordt dus 'Vooruit boeren' met de onmisbare toeslagen. Hoe de toeslagen worden ingevuld bepaalt of het GLB ons vooruit helpt.

NAV

Vooruit boeren:

Denk mee, praat mee

In december en januari organiseert de NAV bijeenkomsten met het thema 'Vooruit boeren'. Hier wordt informatie gegeven over de onderwerpen bodem, prijs en GLB. De NAV nodigt u van harte uit om mee te denken en mee te praten. Daarnaast verzoeken we u uw suggesties voor 'Vooruit boeren' schriftelijk of per e-mail door te geven aan de NAV.

We leggen drie vragen aan u voor:

1. Welke suggesties hebt u voor het verbeteren van de kwaliteit van de bodem?
2. Hoe zouden we faire, kostendekkende prijzen kunnen realiseren?
Wat vindt u van gezamenlijke verkoop en areaalplanning via een telersvereniging?
3. In hoeverre bent u het eens met de voorstellen van de NAV voor de stapsgewijze overgang naar een flat rate? En hoe zou u de vergroening van de toeslagen ingevuld willen zien?

Uw reactie kunt u sturen naar NAV, Groeneweg 62, 4759 BB Noordhoek, e-mail info@nav.nl

WAAROM ACHTERUIT DENKEN ALS WE VOORUIT WILLEN

Akker Bouwer

SAMEN VOORUIT BOEREN

HET KÁN WEL

Akker Bouwer

Vooruit boeren: Vruchtbare bodem nu en straks

'Regeren is vooruitzien', wordt vaak gezegd. Maar 'beheren is evenzo vooruitzien'. We doelen dan op de bodem beheren. De bodem duurzaam beheren om nu en straks over een gezonde, weerbare, bewerkbare en vruchtbare bodem te kunnen beschikken waarop de gewassen optimaal groeien. Met een kwalitatief en een kwantitatief mooie opbrengst, nu en straks. Vooruit boeren, dus.

Bodembeheer vraagt vooruit denken. Vanzelfsprekend moet het gewas in 2012 goed groeien. Als het goed is hebt u daar de afgelopen jaren de basis voor gelegd.

Zo ook is het gewenst om in het nieuwe jaar verder te kijken dan oogst 2012. Precies zoals bij machines geldt: nu investeren om de komende jaren te kunnen oogsten. Nu investeren in een gezonde, weerbare, bewerkbare en vruchtbare bodem is een investering in de toekomst. Een investering om ook op iets langere termijn te kunnen oogsten.

NU INVESTEREN

Inderdaad: de kost gaat voor de baat uit. Het is in tijden van lage prijzen heel verleidelijk om de investering in bodembeheer maar even achterwege te laten. Op korte termijn met het bedrijf 'overleven' kan soms haaks staan op investeren in

duurzaam bodembeheer. Faire, kostendekkende prijzen (incl. ondernemersmarge) vormen de basis voor duurzaam bodembeheer, dus voor oogsten nu en straks. Duurzaam bodembeheer vraagt ook om het weerstaan van andere verleidingen. Als de prijzen en het inkomen goed zijn is er vaak ruimte om te investeren, maar wat wordt het: investeren in bedrijfsvergroting, in een nieuwe tractor, in bewaring of ... in de bodem, met het oog op de oogsten in de toekomst?

Frendo van Heybeek vertelt in het interview op deze pagina hoe hij werkt aan een gezonde bodem voor een gezond saldo en dus vooruit boert. NAV

Gezonde bodem voor gezond saldo

Het organische stofgehalte in de bodem gaat bij veel akkerbouwers achteruit. Dat heeft vervelende gevolgen, zoals moeilijk bewerkbare grond, hogere ziektedruk, meer kans op wateroverlast, droogtegevoeligheid door oppervlakkigere beworteling en slechte mineralisatie. Dat is slecht voor je saldo, zegt Frendo van Heybeek uit Oudenbosch, West-Brabant.

Frendo werkt fulltime bij DLV plant en heeft daarnaast met zijn vader een akkerbouwbedrijf op 90 hectare. Hij vertelt: Op een gemiddeld akkerbouwbedrijf hier in het Zuidwesten is het nodig dat er 2200 kg organische stof per hectare wordt aangevoerd om het organische stofgehalte in de bodem op peil te houden. De meeste akkerbouwbedrijven zitten met hun aanvoer een stuk lager, tussen de 1100 en 1600 kg. Dit komt o.a. door het steeds scherper wordende mestbeleid en het afvoeren van organisch materiaal zoals stro. Het betekent dat het organische stofgehalte daalt.

STRO VERHAKSELEN

De meest effectieve maatregel voor het verhogen van het organische stofgehalte is om het stro na de graanoogst te verhakselen op het land. Hakselen van één hectare levert dezelfde 'aanvoer' op als anderhalve hectare groenbemester onderploegen. Bij hakselen is het resultaat zeker en bij groenbemester moet je eerst nog afwachten of het wel helemaal

lukt en er genoeg massa groeit. Vergeet ook niet dat stro NPK bevat die niet in de mestwet worden meegerekend.

COMPOST AANVOEREN

Compost aanvoeren is ook een goed middel en past op bedrijven die met heel weinig fosfaatruimte veel organische stof willen aanvoeren. Veel akkerbouwers vinden dat echter te duur. Dat is niet waar. Het bevat mineralen als fosfaat, kali en stikstof waardoor je kunt besparen op kunstmest en je voert in verhouding veel organische stof aan op je bedrijf. Zet deze aanvoer van organische stof via compost eens af tegen de kosten van zaad en zaaïen van een groenbemester voor de aanvoer van dezelfde hoeveelheid organische stof. Dan zie je dat compost zeker niet duur is. Ook is het gebruik van organische mest belangrijk. Op ons bedrijf wenden we alle fosfaat aan uit organische mest.

ORGANISCHE STOF

Als je puzzelt met de mogelijkheden, kun je een combinatie vinden die past op jouw bedrijf. Hiervoor is het heel belangrijk om een bemestingsplan in de winter op te stellen voor het komende seizoen. Organische stof is een belangrijk onderdeel van een gezonde bodem. Het bodemleven wordt gestimuleerd, de grond wordt beter bewerkbaar, je krijgt minder last van bodemziektes zoals sclerotinia, bepaalde soorten aaltjes en rhizoctonia en je krijgt een betere mineralenuitwisseling. Op ons eigen bedrijf zien we de

Frendo van Heybeek

resultaten en dat is per saldo positief. Ook in een jaar met slechte prijzen zorgt een hogere productopbrengst voor een bovengemiddeld saldo. NAV

Vooruit boeren: Graan of toch weer... aardappelen?

Na een jaar met slechte prijzen zien we vaak dat de industrie met lagere contractprijzen de boer op gaat. En sommige telers maken na zo'n jaar terugtrekkende bewegingen. Meer dan ooit is de vraag: wat anders ... of toch maar weer aardappelen? Vooruit boeren: Even rekenen kan helpen om een keuze te maken. En is 'ieder voor zich' de manier om vooruit te boeren?

Saldovergelijking kan helpen om de keuze voor het bouwplan te vergemakkelijken. Kostprijsberekening kan helpen om te beoordelen welke prijs u zou moeten ontvangen om de kosten te dekken.

SALDOVERGELIJKING

Consumptieaardappelen, graan of een ander gewas? Bij een tarweprijs van 16,5 eurocent levert 9 ton tarwe € 1.485 op. Tellen we daar de stro-opbrengsten en de mestopbrengsten bij dan scoren we zo'n € 1.700 per ha aan opbrengsten. Als de totale kosten voor één ha tarwe € 2.142 bedragen dan komt het saldo per hectare uit op min € 452. Alle kosten worden dus niet goedge maakt bij een tarweprijs van 16,5 eurocent. De kostprijs van tarwe zonder ondernemersmarge bedraagt dus 22 eurocent. Op het bedrijf van Arie Kleistreek bedragen de totale kosten van een hectare consumptieaardappelen uit bewaring € 6.572. Bij 47,5 ton netto aardappelen per ha (let op bewaarverliezen!) zal een kg uit bewaring tenminste 13,1 eurocent per kg opbrengen

om een gelijk saldo te behalen als bij graan. Bij 45 ton netto-aardappelen zal Arie tenminste 13,8 eurocent moeten beuren. De saldo-berekening geeft aan dat Arie misschien maar beter graan kan gaan telen! Vanzelfsprekend kan hij ook andere gewassen overwegen.

KOSTPRIJSBEREKENING

Evenals voorgaande jaren heeft Arie Kleistreek een kostprijsberekening gemaakt voor de aardappelteelt op zand en klei. Daarbij is hij uitgegaan van de gemiddelde ha-opbrengsten in de afgelopen vijf jaar en heeft hij ook de eigen arbeid en rente op eigen vermogen meegeteld. Inclusief een ondernemersmarge van 15% komt zijn kostprijs voor teelt 2012 op zandgrond levering af-land uit op 11,3 eurocent per kg. De teelt op klei en levering uit bewaring kost 15,9 eurocent. Voor zowel klei als zand een lichte kostenstijging ten opzichte van vorig jaar. De kostprijsberekening geeft handvatten bij onderhandelingen over contractprijs en verkoopprijs. Wilt u weten hoe de kostprijsberekening van Arie Kleistreek is opgebouwd, ga naar www.nav.nl. Hier kunt u ook zelf heel gemakkelijk uw eigen kostprijs uitrekenen voor aardappelen en tarwe.

GENOEG IS BETER

Als we als telers het rendement van de teelt van consumptieaardappelen structureel willen verbeteren, dan moeten er wel een aantal forse veranderingen plaatsvinden. Op dit moment telen we ongeveer de helft van de oogst op contract, we leveren van het

restant enige tientallen procenten vrijwel automatisch mee met het contract aan dezelfde afnemer. Dan is er ook nog een deel vastgelegd in pools die direct gelieerd zijn aan een afnemer. Onze afnemers hebben zich dus vóór de oogst al voor meer dan 80% van de grondstofbehoefte verzekerd van aardappelen zonder hiervoor de markt op te hoeven. De vrije markt is dus heel beperkt! Meer dan 80% vastgelegde aardappelen in combinatie met een aanbod dat groter is dan de vraag leidt tot een zwakke positie van telers op de markt. Om hier verandering in te brengen is krachtenbundeling van telers de enige weg. De NAV is samen met VTA aan het verkennen welke mogelijkheden er zijn om een versterking van de positie van de telers te realiseren.

VOORBEELD FRANKRIJK

Na een voor telers slechte aardappelprijzen hebben afnemers vaak de neiging de contractprijzen te verlagen. De kostprijsberekening laat zien dat de contractprijzen 2011 onder de kostprijs lagen en dat er voor 2012 eerder aanleiding is voor prijsverhoging dan -verlaging. We kunnen onze positie als teler versterken door niet akkoord te gaan met een verlaging. In Frankrijk verwacht de telersvereniging Le Gappi een lichte stijging van de contractprijzen. Dit lukt omdat Le Gappi namens de telers de contractonderhandelingen doet en ze op die manier de afnemer met meer kracht kan overtuigen. Het laat zien dat krachtenbundeling wel iets kan opleveren. NAV

Met alleen marktinformatie ben je er niet ...

Akkerbouwers zijn meestal goede plantentelers die proberen zo goed en zoveel mogelijk product te oogsten. Alleen waar het op vermarkten aankomt, kunnen we nog heel wat beter. Dat is de visie van Meeuw de Bruijne, bestuurslid VTA en akkerbouwer samen met broer in Kortgene. 'Om een goede prijs te maken is het belangrijk om over genoeg en goede informatie over de markt te beschikken. Ik vind dat er goede informatie voor telers beschikbaar moet zijn en ben daarom VTA-bestuurslid en lid van de beurscommissie in Goes. Maar met markt informatie alleen ben je er niet. Je hebt met de realiteit te maken, hoe wij als sector onze producten vermarkten. We zijn tot in de nacht uien aan het oogsten om er dan achter te komen dat de oogst niet in de bewaring past. De volgende ochtend bellen we de handel. Die zegt je mag ze wel voor

Meeuw de Bruijne

een cent brengen en dat doen we dan maar met zijn allen. Zo bederven we onze eigen markt en geven we ons product uit handen. Als vervolgens een aantal weken later de markt wat aantrekt, kan de handel leveren

en verdienen. Maar de boer heeft niks verdiend. Waarom voeden we de handel of verwerking met ons product als we er zelf niks aan hebben? Zo gaat het ook met aardappelen. We leveren dit jaar voor drie eurocent soms wel 20 ton aardappelen mee met de gecontracteerde aardappelen. De verwerking kan aan de slag met veel goedkoop product, want de fritesmarkt loopt goed. Het eindproduct heeft wel waarde, maar wij geven ons product bijna gratis weg. We hoeven de handel en verwerking niks te verwijten..., we doen het zelf. Als een akkerbouwer ervoor kiest om het product niet te oogsten omdat de prijs niet naar zijn zin is, heeft de hele buurt het erover. Maar eigenlijk is dat een akkerbouwer die voor zichzelf de keuze maakt en die de markt niet bederft. Dat zouden we met meer moeten doen.' NAV

Vooruit boeren: Stapsgewijs ontkoppelen, stapsgewijs naar flat rate

Abrupte beëindiging van de koppeling van bedrijfstoelagen leidt tot onaanvaardbare inkomensverliezen voor onder meer bedrijven met zetmeelaardappelen en gespecialiseerde graanbedrijven. Dat stelt de NAV in een brief aan de Tweede Kamer. De vakbond bepleit daarom voor de koppeling en het historische model in vijf jaar af te bouwen en de vaste hectarepremie parallel daaraan stapsgewijs te introduceren. Stapsgewijs vooruit boeren.

Uit berekeningen van zowel LEI WUR (rapport 'Bedrijfstoelagen na 2013') als uit berekeningen van de NAV blijkt onaanvaardbare (inkomens)gevolgen voor onder meer telers van vezelgewassen en zetmeelaardappelen

en voor gespecialiseerde graanbedrijven bij overgang van het historische model met aan gewassen gekoppelde steun naar een flat rate. Zo stelt LEI WUR vast dat bedrijven met zetmeelaardappelen momenteel gemiddeld 90% van hun (modaal) inkomen behalen uit bedrijfstoelagen en dat het inkomensverlies bij vaste hectarepremie van € 330,- op een weinig intensief bedrijf uitkomt op € 13.400 en op een intensief bedrijf op € 27.900,-. De NAV komt in berekeningen uit op vergelijkbare bedragen.

IN VIJF JAAR OVER GAAN
De NAV stelt de volgende maatregelen voor:
- een geleidelijke overgang van het historische model naar een flat rate (5 jaar, elk jaar 20% minder volgens het historisch

model en 20% meer hectarepremie);
- een geleidelijke afbouw van de (her)koppeling voor alle teelten die in 2011 waren gekoppeld i.p.v. een abrupte beëindiging in 2013 (afbouw in 5 jaar, elk jaar 20%).

VOORKOMEN MARKTVERSTORINGEN
Bij de geleidelijke overgang inclusief geleidelijke ontkoppeling, hebben telers vijf jaar de gelegenheid om te wennen aan en in te spelen op de nieuwe situatie en het voorkomt ook abrupte marktverstoringen bij producten die geen gekoppelde steun kennen. De NAV stelt nadrukkelijk een samenhang voor tussen het stapsgewijs afbouwen van de (her)koppeling en het stapsgewijs overgaan naar een vaste hectarepremie om een ongelijk speelveld te voorkomen. **NAV**

Vooruit boeren: 'Cafetariamodel' voor vergroening

De vergroeningstoelage moet een top-up worden op de basistoelage en de vergroening moet op praktische wijze in de vorm van het cafetariamodel worden ingevuld. Vooruit boeren met het cafetariamodel.

De NAV vindt het uiterst merkwaardig dat de Europese Commissie 30% van het budget reserveert voor vergroeningsmaatregelen en agrariërs tegelijkertijd wil verplichten vergroeningsmaatregelen te treffen om voor de basistoelage in aanmerking te komen. In de praktijk houdt dat in dat de vergroeningstoelage geen top-up is op de basistoelage maar dat de toeslagen voor 100% een vergroeningstoelage zijn. Mede gezien de achtergrond van het instellen van bedrijfstoelagen en de moeilijke inkomenssituatie pleit de NAV voor loskoppeling van basistoelage en vergroeningstoelage, zodanig dat de vergroeningstoelage een top-up is op de basistoelage.

KEUZE AAN DE TELER

Tegelijkertijd stelt de vakbond voor het cafetariamodel te introduceren voor de vergroeningseisen. Uit bijvoorbeeld 25 vergroeningsmaatregelen zou de individuele teler vijf maatregelen moeten kunnen kiezen die hij op zijn bedrijf treft of al heeft getroffen om voor de vergroenings-top-up in aanmerking te komen. Het cafetariamodel biedt telers de mogelijkheid die maatregelen te treffen die in zijn

situatie het best passen. In het model kunnen bijvoorbeeld energiebesparende en biodiversiteitbevorderende maatregelen, bufferstroken, structuurbevorderende teelten (vezelgewassen), het gebruik van bodemverbetersaars, GPS gestuurde spuitmachines, het onderploegen van stro, geïsoleerde bewaarplaatsen, het gebruiken van windenergie, enz. worden opgenomen.

MINDER ECOLOGISCH

Met het kabinet is de NAV van mening dat 7% van de grond reserveren voor ecologisch beheer te hoog is. Dit geldt zeker voor de Nederlandse akkerbouw die op dure en vruchtbare grond de kost moet verdienen en veelal in gebieden opereert met naar verhouding weinig niet-productieve gronden. **NAV**

Rekenen met nieuw toeslagenbeleid

De tarweprijs bepaalt meer dan de toeslagen het saldo van ons bedrijf, vertelt Gerhard Kohlleppe uit Blijham (Groningen). Toch kijken we wel hoe we op ons bedrijf met 133 ha, waarvan 108 ha wintertarwe, kunnen inspelen op de wijzigingen in de toeslagrechten, want bij een lage tarweprijs zijn ze zeker van belang. En de tarweprijzen schommelen nogal stevig de laatste jaren.

Afgelopen jaar had ik € 55.000 aan toeslagrechten. Als er een flat rate komt van € 360 per ha, dan kom ik uit op ca. € 48.000. Dat is € 7.500 minder nu. Daarbij komt nog 7% voor ecologisch beheer. Als ik daar

Gerhard Kohlleppe

geen gewas op kan telen dan kost mij dat nog eens € 8.500. Samen € 16.000 minder inkomen. Dat is een substantieel bedrag bij lage tarweprijzen. Dan is alles geld en heb je het gewoon nodig.

Vorig jaar had ik gemiddeld een tarweprijs van € 212 voor een ton tarwe, tegen € 122,50 het jaar ervoor. Met een graanoogst van 1000 ton maakt dat nogal wat verschil in inkomen. Als ik jaarlijks rond de € 180 per ton met toeslag erbij ontvang, dan kan ik uitkomen. Dan werk ik met minimale kostprijs. Pas met een tarweprijs van € 225 is alles gedekt, dan heb je geen toeslag nodig. Eigenlijk is de 7% voor ecologisch beheer voor ons bedrijf gewoon een braakregeling. We kunnen daar niet de normale bedrijfsvoering uitoefenen. We denken eraan om de paardenmanege achter het woonhuis meer te integreren in het bedrijf. We willen meer bieden aan de mensen die hun paard willen stallen, bijvoorbeeld de mogelijkheid om door de percelen te rijden want we hebben alles aaneengesloten liggen. **NAV**

Lupine, terug van weggeweest

Op het bedrijf van de maatschap Maarsingh in Klazienaveen (Drenthe) hebben dit jaar elf rassen lupinen gestaan. Roelf (67) heeft er plezier in om te experimenteren met planten. 'In de 30 jaar dat ik hier boer heb ik al 40 verschillende gewassen geteeld. Lupines werden hier in de streek 100 jaar geleden ook verbouwd, na de ontginning. De gele lupine was een goede bodemverbeteraar.'

Dit jaar zijn er door het lupineproject waarin o.a. NAV, Louis Bolk Instituut, Productschap Akkerbouw, Kiemkracht en de provincies Groningen en Drenthe samenwerken, veldproeven met lupinen aangelegd bij Roelf Maarsingh en bij proefboerderij Valthermond. Het is een drie jaar durend project om de kwaliteiten van de verschillende rassen te onderzoeken.

PROEVEN

'Er zijn rassen gezaaid die van over de hele wereld gehaald zijn. Het waren hele verschillende gewassen in opkomst, groei en oogst. Het was een lastig groeiseizoen, met eerst droogte en nachtvorst en daarna de natte periode. De opkomst van sommige rassen was daardoor niet optimaal, dus hier en daar was er een open gewas. In het algemeen zijn de lupinen bij aanvang een dicht, vol, dekkend gewas. Later in het groeiseizoen, tegen de oogst aan, dan is het gewas zwaarder, gaat het hangen en dan komt het onkruid er massaal doorheen. Wij hebben hier een hoog organisch stofgehalte, dus de onkruiddruk is altijd hoog. Onkruidbestrijding vraagt veel aandacht in de lupinen. Er zijn proeven gedaan met gewasbeschermingsmiddelen. Er lijken wat middelen tussen te zitten met perspectief. Ook mechanische onkruidbestrijding krijgt aandacht. Ik ben voorzichtig geweest met eggen, want je verliest altijd planten. Verder zijn er rassen gezaaid in mengteelt met zomergerst, dat werkte goed tegen de onkruiddruk.

OOGSTEN

De lupinen zijn geogst met de combine van de proefboerderij. Dat is een speciale proefveldcombine met een maaibordje van drie meter. De combine is uitgerust met apparatuur die per veldje weegt wat de opbrengst is. Ook worden van alle opbrengsten monsters genomen. De opbrengst varieerde van 1,5 ton per ha tot

Roelf Maarsingh

Foto: Henk Benting

3,6 ton per ha. De oogst had wat voeten in de aarde. Als het gewas goed is, moet je de combine laten komen uit Valthermond, dat moet daar ook net uitkomen. Het was spannend want er was regen voorspeld. Toen ik de projectleider, een prima vent, van Louis Bolk belde op donderdagmiddag dat ik wilde gaan oogsten, zei hij dat het slecht uitkwam omdat zijn weekend net begonnen was. Ja, als boer snap je daar niks van. Gelukkig zijn de gewassen net op tijd geogst kunnen worden, met de donkere regenwolken op de achtergrond.

INNOVATIES

Ik vind het leuk om innovaties op het gebied van verschillende planten te onderzoeken. Ik ben erg geïnteresseerd in wat er groeit en hoe het groeit. Het is stoeien en zoeken en proefondervindelijk kijken wat er gebeurt. Ik ben ook een aantal keren naar Valthermond geweest om te kijken hoe het gewas er daar voor stond en te overleggen over de aanpak. Conclusies zal het Louis Bolk Instituut trekken. De intrinsieke kwaliteit van de boon telt ook mee. Ik ben benieuwd naar de precieze resultaten. Het is nodig dat de lupinen doorontwikkeld worden tot een goed te telen gewas met een goed saldo. Er worden al consumentenproducten uit lupinen gemaakt, zoals vleesvervangers, brood en bakkerijproducten. En het is geschikt veevoer, als vervanger van soja.

MINDER VLEES

De negatieve effecten van het hele sojaverhaal en de bio-industrie zijn te groot. We hebben zelf altijd zoogkoeien gehouden in

de natuurgebieden hier bij de boerderij. Dat vond ik een mooie manier van dieren houden, ook al was het einddoel de slacht. Dan ging de knop om, dat was geen leuke dag. Dat is anders dan 30.000 kippen in een schuur, die net als aardappelen uit de schuur geschept worden. Dat is kippen verbouwen in plaats van kippen houden. De wereld zal meer plantaardig eiwit gaan eten. Met lupinen die in Nederland of West-Europa worden verbouwd heb je een goed verhaal.

AANTREKKELIJK

Mijn hoofdmotivatie is meewerken aan het ontwikkelen van een goed salderend akkerbouwgewas. Het goede verhaal is een positieve bijkomstigheid. Het is jammer dat de eiwitgewassen uit ons bouwplan zijn verdwenen. Toen er nog steun op zat waren het gewassen met een interessant saldo. Wil een gewas aantrekkelijk zijn voor de akkerbouw, dan moet het op grote schaal gemakkelijk te telen zijn, of er moet een goede prijs tegenover staan.' NAV

BEDRIJFSGEGEVENS:

Samen met vrouw en zoon: 180 ha op locaties in Noord-Groningen, Duitsland en Klazienaveen. De grond in Klazienaveen is voor natuurontwikkeling verkocht aan Staatsbosbeheer maar de familie Maarsingh denkt hier nog minimaal drie jaar te blijven boeren. De andere zoon heeft een melkveebedrijf in Canada. Roelf is wat aan het afbouwen maar hoopt tot zijn 70e te kunnen doorgaan.

Ringrot uitroeien

Ringrot is voor de aardappelteelt een zeer gevaarlijke en verwoestende quarantaineziekte, die de laatste jaren steeds weer bij incidenten in Nederland naar voren komt. Dit jaar is bij de regelmatige steekproeven (survey) van de nVWA (plantenziektenkundige dienst) bij een aardappelverwerkingsbedrijf ringrot gevonden die getraceerd werd tot een handelaar en telers op Goeree Overflakkee. Hierbij is gebleken dat er sprake was van rasverwisseling en zwarte vermeerdering van pootgoed. Bij deze – strafbare- vorm van vermeerdering vindt er geen toets op ringrot plaats. Kennelijk is er door contact van stromen besmette consumptieaardappelen en het betreffende pootgoed een ringrotbesmetting overgebracht. De ringrotbacterie kan jarenlang overleven, zowel in pootgoedlijnen als in de naden van houten kisten, boxwanden en sorteerinstallaties. Middels snijden van pooters vindt er een extreme overdracht plaats. Bestrijding en volledige uitbanning van deze ziekte is geboden. De exportpositie voor alle aardappelen (poot- en consumptieaardappelen) is hierbij in het geding. Er rust dan ook een grote verantwoordelijkheid op de sector, boeren, handelaren en sorteerders om deze bacterie uit te roeien. De nVWA heeft hiertoe, in nauw overleg met de sectororganisaties NAV, LTO en NAO, een programma ontwikkeld.

NAV

Eensgezind over productschap

NAV en LTO Akkerbouw steunen de roep om modernisering van de productschappen: efficiënt, transparant en met draagvlak. Van groot belang achten ze dat alle bestuurlijke organen (besturen, commissies en werkgroepen) een goede afspiegeling zijn van de heffingsplichtige aangeslotenen en dat alle heffingsplichtigen direct of indirect invloed hebben op het te voeren beleid, de besluitvorming, en de evaluatie van het uitvoeren van het beleid en de taken. De akkerbouworganisaties schrijven dit gezamenlijk aan de Tweede Kamer. Het is evident dat voor de activiteiten die van sectorbelang zijn, het draagvlak in de sector van tevoren getoetst wordt en dat alleen die zaken opgepakt kunnen worden die van sectoraal belang zijn, met voldoende draagvlak.

Wilt u de brief lezen?
Kijk dan op www.nav.nl.

NAV

Akkerbouw- onderzoek 2013

Evenals voorgaande jaren kunt u weer uw wensen inleveren voor het Akkerbouwonderzoek 2013. Iedereen kan onderzoekswensen inleveren. Hiervan wordt ook driftig gebruik gemaakt. Telers, handel en industrie, voorlichters en onderzoekers dienen jaarlijks zo'n 125 wensen en ideeën in. Voor het indienen van een onderzoekswens is een formulier beschikbaar bij de NAV. Uw onderzoekswens kunt u invullen op dit formulier. Het formulier dient voor 15 februari 2012 binnen te zijn bij de NAV.

NAV

Lupinetelers gezocht

Voor teelt 2012 zoekt de NAV biologische akkerbouwers die lupine zouden willen telen voor humane voeding. De vraag naar lupine van Nederlandse bodem komt langzaam op gang en we kunnen nu overeenkomsten voor levering afsluiten. Mocht u belangstelling hebben voor de teelt neem dan per telefoon of email contact op met de NAV, tel. 0168 329 130, e-mail info@nav.nl. Bij teelt 2012 kan gebruik worden gemaakt van ervaringen die de afgelopen jaren zijn opgedaan. De huidige beschikbare rassen zijn helaas minder geschikt voor kalkrijke gronden.

NAV

U en de NAV

Veel leden zetten zich in de NAV vrijwillig actief in voor het akkerbouwbelang. Dat gebeurt in de regionale besturen, in het landelijk bestuur en in allerlei werkgroepen. Wat dit laatste betreft: er zijn werkgroepen voor o.a. granen, eiwitten, suiker, consumptieaardappelen, pootaardappelen, zetmeelaardappelen, gewasbescherming en duurzaam bodembeheer.

Ter versterking van de belangenbehartiging zoekt de NAV nieuwe mensen die de handen ook uit de mouwen willen steken voor het akkerbouwbelang. Wilt u zich inzetten voor het akkerbouwbelang? Meldt u zich dan telefonisch (0168 329 130) of per e-mail info@nav.nl. Met u gaan we dan op basis van uw kennis, ervaring en belangstelling na op welke wijze u zich in zou kunnen zetten voor de belangen van akkerbouwers. Wellicht kent u ook iemand waarvan u denkt: 'Die is heel geschikt'. Uw tip is zeer welkom! Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

NAV

Agenda

- 14 december, 20.00 uur, Gasterij Lely, Brink 66, Slootdorp. Thema: 'Vooruit Boeren' met bodem, prijzen en GLB. M.m.v. Jan Knook, Klaas Hoekstra (NAV-bestuurslid) en Keimpe van der Heide (NAV-bestuurslid)
- 20 december, 19.45 uur Motel De Wouwse Tol, Mastendreef 85, Bergen op Zoom. Thema: 'Vooruit Boeren' over bodem, prijzen en GLB. M.m.v. Frenko van Heybeek (DLV) Ko Francke (CZAV) en Hans van Kessel (NAV-bestuurslid)
- 20 december, 20.00 uur, 't Voorhuys, (Pionierszaal), Deel 20, Emmeloord. Thema: 'Vooruit boeren' met bodem, prijzen en GLB. M.m.v. Gert-Jan van Dongen, Teun de Jong (NAV-voorzitter) en Keimpe van der Heide (NAV-bestuurslid)
- 21 december: Landelijk NAV-bestuur
- 22 december, 20.00 uur, De Meeuwenhoeve, Meeuwenweg 28, Lelystad. Thema: 'Vooruit boeren' met bodem, prijzen en GLB. M.m.v. Gert-Jan van Dongen, Teun de Jong (NAV-voorzitter) en Keimpe van der Heide (NAV-bestuurslid)

Contactpersonen

Voorzitter
Teun de Jong
0518 - 400 081

Regio Noord
Jelte Wiersma
0594 - 688 804

Regio Noordoost
Jos Steenhuis
0591 - 349 468

Regio Flevoland
Keimpe van der Heide
0320 - 213 611

Regio Noord-Holland
Joop de Heer
0224 - 541 277

Regio Zuidwest
Kees van Dijk
0167 - 502 211

Regio Zuid
Kees van Dijk
0167 - 502 211

**Nederlandse
Akkerbouw Vakbond**
Groeneweg 62
4759 BB Noordhoek

tel : 0168 - 329 130
fax : 0168 - 328 735
e-mail : info@nav.nl
website : www.nav.nl

ederlandse
kkerbouw
akbond
NAV